

บทที่ 7

สรุป และข้อเสนอแนะ

7.1 สรุป

การศึกษาเรื่องระดับการอุดหนุนการทำเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรยอมรับได้ ในอำเภอแม่วาง และจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับเกษตรกรตัวอย่าง จำนวน 197 ราย ประกอบด้วย 3 หมู่บ้านซึ่งอยู่ในพื้นที่ในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ (Organic Road) ของมูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลในปี 2553 จากการศึกษา พบว่า ผลการศึกษาสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อทราบการจัดการระบบเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูง รวมถึงปัญหา และอุปสรรค ผลการศึกษาพบว่า การจัดการระบบเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงนั้นจำแนกระบบการจัดการออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การจัดการดินและน้ำ เช่น การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การจัดทำแนวกันชนเกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงบำรุงดิน และการจัดทำระบบการให้น้ำแบบประหยัด เป็นต้น การจัดการระบบพืช โดยยึดหลักการปลูกพืชหมุนเวียน ได้แก่ พืชเศรษฐกิจ เช่น พืชผักต่างๆ พืชเชิงชีพ เช่น ข้าว ผักพื้นบ้าน และ พืชที่ใช้ในการบำรุงดิน ได้แก่ ถั่วพุ่มดำ เป็นต้น การจัดการสารอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ต่างๆ สารป้องกัน และกำจัดศัตรู และโรคพืช และสารปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น การจัดการแปลงของเกษตรกร ได้แก่ การดูแลแปลง การให้น้ำพืช การให้ปุ๋ยพืช การป้องกันกำจัดวัชพืช โรค และแมลง และการเก็บเกี่ยว และการคัดบรรจุ เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินงานต้องอยู่ภายใต้มาตรฐานการทำเกษตรอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ โดยปัญหาอุปสรรคที่มักพบคือความรู้ความเข้าใจในการจัดการสารอินทรีย์ด้วยตนเองของเกษตรกรยังมีน้อยจึงต้องอาศัยการติดตามให้ความรู้แก่เกษตรกรจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังมีโรคพืช และแมลงระบาดตามฤดูกาลจึงต้องมีการวางแผนเพื่อป้องกันแก้ไขตามฤดูกาล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อทราบค่าความเต็มใจยอมรับ และปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะ การใช้ระบบน้ำแบบประหยัดโดยระบบสปริงเกอร์ที่เป็นระบบขนาดกลางมีมูลค่าการชดเชยส่วนเพิ่ม 8,350 บาทต่อไร่ คุณลักษณะการใช้ระบบน้ำแบบประหยัดโดยระบบสปริงเกอร์ที่เป็นระบบขนาดเล็กมีมูลค่าการ

ชดเชยส่วนเพิ่ม 11,842.19 บาทต่อไร่ การใช้มาตรการอนุรักษ์ดิน และน้ำในระดับที่ 3 ได้แก่ การทำคูรับน้ำขอบเขา และขั้นบันไดดินร่วมกับการปลูกหญ้าแฝกมีมูลค่าการชดเชยส่วนเพิ่ม 8,804.69 บาทต่อไร่ การใช้สารอินทรีย์ระดับที่ 2 ได้แก่ การใช้ปุ๋ยและสารชีวภาพกำจัดศัตรูพืชมีมูลค่าชดเชยส่วนเพิ่ม 4,559.38 บาทต่อไร่ และการปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยพืชสด 2 ครั้งต่อปีมีมูลค่าการชดเชยส่วนเพิ่ม 11,817.19 บาทต่อไร่ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงของเกษตรกรนั้น พบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับของเกษตรกร ได้แก่ ทักษะของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ทักษะของเกษตรกรต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา โดยปัจจัยทักษะของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ และปัจจัยทักษะของเกษตรกรต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความน่าจะเป็นในการยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูง ในขณะที่ปัจจัยการประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรยังมีทัศนคติที่ดีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ และต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีโอกาสที่จะยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงเพิ่มมากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อทราบมูลค่าหรือระดับการอุดหนุนการทำระบบเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงที่เกษตรกรยอมรับได้ ผลการศึกษาพบว่าทางเลือกที่ได้รับการยอมรับจากเกษตรกรส่วนใหญ่ได้แก่ ทางเลือกที่ประกอบด้วยการใช้ปุ๋ยหมัก การทำคูรับน้ำขอบเขาร่วมกับการปลูกหญ้าแฝก การปลูกปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน 2 ครั้งต่อปี การใช้ระบบให้น้ำแบบประหยักระบบสปริงเกอร์ขนาดกลาง และเงินอุดหนุน 4,932 บาทต่อไร่ต่อปี ส่วนมูลค่าหรือระดับการอุดหนุนการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงที่เกษตรกรยอมรับได้ในอำเภอแม่วาง และอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น หาได้จากการแทนค่าราคาแฝงของคุณลักษณะในทางเลือกที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือก และนำมาหามูลค่ารวมของงบประมาณที่ต้องจ่ายหรืออุดหนุนเกษตรกร ซึ่งจากการคำนวณพบว่าระดับการอุดหนุนการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงที่เกษตรกรยอมรับได้ส่วนใหญ่เท่ากับ 20,167.19 บาท/ไร่ 20,646.88 บาท/ไร่ และ 11,842.19 บาท/ไร่ ตามลำดับ และมูลค่ารวมในการอุดหนุนการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงที่ต้องชดเชยให้เกษตรกรในพื้นที่ เท่ากับ 7,663,532.20 บาท 7,845,814.40 บาท และ 4,500,032.20 บาท

จากมูลค่าการอุดหนุนการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงที่ต้องชดเชยให้เกษตรกรนั้น พบว่าเป็นมูลค่าการยอมรับที่สูงมาก แสดงให้เห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงนั้นเป็นเรื่องยากที่เกษตรกรจะให้การยอมรับได้ โดยเฉพาะการใช้ระบบน้ำแบบประหยัดโดยระบบสปริงเกอร์ที่เป็นระบบขนาดเล็กที่มีมูลค่าความเต็มใจยอมรับสูงถึง 11,842.19 บาทต่อไร่ และการปรับปรุง

บำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยพืชสด 2 ครั้งต่อปีที่มีมูลค่าความเต็มใจยอมรับสูงถึง 11,817.19 บาทต่อไร่ ทั้งนี้เนื่องจากเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการเกษตรของเกษตรกรไปจากเดิม อีกทั้งยังมีขั้นตอนและวิธีการ รวมถึงหลักการที่เพิ่มมากขึ้นจากการเกษตรแบบเดิม และยังมีการลงทุนเพิ่มขึ้นในส่วนจากรูปแบบการทำเกษตรที่ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งหากพิจารณาในด้านการค้าหรือทุนนิยมแล้วถือว่าเป็นการลงทุนที่ไม่เกิดผลกำไร และมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก แต่หากเราพิจารณาในแง่ของผลดีและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนนั้นก็ถือว่าเป็นการลงทุนที่เกิดผลกำไรหรือผลตอบแทนที่คุ้มค่า และยั่งยืน ทั้งนี้หากต้องการให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงทำเกษตรอินทรีย์เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนั้น เราทุกคนผู้มีส่วนได้จากการเกษตรที่คำนึงถึงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นหลักของเกษตรกรจึงควรยอมจ่ายเงินหรือยอมเสียเงินภาษีเพื่อเป็นการอุดหนุนหรือส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ดังกล่าวให้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้มีส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของเราให้ยั่งยืนต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องระดับการอุดหนุนการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงที่เกษตรกรยอมรับได้ในอำเภอแม่วาง และอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้หรือประกอบการพิจารณาในการส่งเสริมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงต่อไปได้ และยังคงพบข้อเสนอดังกล่าวที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูงต่อไปด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการศึกษพบว่า เกษตรกรบนพื้นที่สูงให้ความสำคัญกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างมากเนื่องจากเกษตรกรเริ่มประสบปัญหาเรื่องคุณภาพของดินจากการเพาะปลูกแบบเดิมที่ใช้ผลิตเกษตรอยู่ทั้งที่ไม่ใช้สารเคมี และใช้สารเคมี และปัญหาการขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกฤดูแล้งดังนั้นการเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกรโดยให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ และมุ่งให้เกษตรกรเล็งเห็นถึงผลดีที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมก็จะมีโอกาสประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2. หากมีนำผลการศึกษาไปประกอบนโยบายการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ กล่าวคือ หากมีนโยบายการอุดหนุนหรือการจ่ายค่าชดเชยให้เกษตรกรจริงควรที่จะอุดหนุนในเรื่องการจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการใช้ในการเกษตรตลอดปี จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่ประสบ

ปัญหาการขาดแคลนนํ้าการเกษตรจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูง อีกทั้งระบบการจัดการนํ้าในแปลงยังเป็นส่วนที่ใช้ต้นทุนสูง และเป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องการได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมาก

3. จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรยังมีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองไม่มากเท่าที่ควร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีการติดตามการดำเนินกิจกรรมเกษตรอินทรีย์หลังการอบรมให้ความรู้ เพื่อให้เกษตรกรได้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้ขึ้นไปปรับใช้กับสภาพพื้นที่ของตนเอง และปรับปรุงรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมโดยมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้โดยตรงทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด และหากเกษตรกรในพื้นที่เกิดความชำนาญ และมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีแล้วก็จะสามารถถ่ายทอดให้เกษตรกรในพื้นที่เดียวกัน และพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

4. ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปประกอบนโยบายการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความสนใจ และคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรดิน และนํ้าเพื่อการเกษตร ประกอบกับการทำเกษตรอินทรีย์เป็นระบบการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว ซึ่งหากมีการส่งเสริม/สนับสนุนให้เกษตรกรเปลี่ยนรูปแบบมาทำการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ที่เท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เพาะปลูกของตนเองด้วย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ นั้นทำให้ทราบเบื้องต้นว่าเกษตรกรมีความสนใจในเรื่องใดบ้างของการทำเกษตรอินทรีย์ และหน่วยงานต่างๆ ควรสนับสนุนหรือจูงใจเกษตรกรเรื่องใดบ้างที่จะทำให้เกษตรกรพอใจที่จะทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ของตนเองในที่สุด ซึ่งสุดท้ายแล้วจะทำให้การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด

5. หากมีการนำผลการศึกษาไปประกอบนโยบายการส่งเสริมเกษตรกรควรพิจารณาทางเลือกหรือรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดผลดีต่อทั้งตัวเกษตรกรเอง และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสูงสุด

7.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารุ่นต่อไป

1. ในการศึกษารุ่นนี้ได้ทำการศึกษาด้วยเกษตรกรตัวแทนของอำเภอแม่วาง และอำเภอจอมทองเพียง 3 หมู่บ้านเท่านั้น หากมีการศึกษาในลักษณะเดียวกันควรจะต้องเลือกประชากรที่ศึกษาให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่อย่างแท้จริงยิ่งขึ้น

2. ในการประชุมกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ทราบถึงข้อมูล และสถานการณ์จริงของพื้นที่ ศึกษาควรเลือกผู้ให้ข้อมูล และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนเนื่องจากจะทำให้ได้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริงมากที่สุดซึ่งส่งผลถึงการออกแบบคุณลักษณะของทางเลือกในการศึกษาซึ่งจะทำให้ได้ผลการศึกษาที่ตรงตามสถานการณ์จริง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด

3. ในการออกแบบแบบสัมภาษณ์ หน่วยงานๆ ในแบบสอบถามส่วนข้อมูลทั่วไปควรจะกำหนดให้เป็นหน่วยเดียวกันที่เป็นสากล และเข้าใจง่าย ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล อีกทั้งในการสัมภาษณ์ในส่วนของทางเลือกควรมีการอธิบายสถานการณ์เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้าใจในทางเลือกมากที่สุดเนื่องจากมีผลต่อการตัดสินใจเลือกของเกษตรกรซึ่งจะทำให้ผลการศึกษาบิดเบือนไม่ตรงกับความเป็นจริง

4. หากมีการนำการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นควรมีการศึกษาความเหมาะสมของแบบจำลอง เนื่องจากความแตกต่างกันทั้งทางด้านสภาพพื้นที่ ระบบการทำเกษตร และภูมิสังคมของพื้นที่นั้น